VERENIGING VOOR VROUW EN RECHT CLARA WICHMANN

Postbus 778
2300 AT Leiden
info@vrouwenrecht.nl
www.vrouwenrecht.nl

Amsterdam, 3 september 2026

Reactie Vereniging voor Vrouw en Recht 'Clara Wichmann' op het wetsvoorstel Strafbaarstelling psychisch geweld

1. Inleiding

De Vereniging voor Vrouw en Recht 'Clara Wichmann' (hierna: VVR) juicht het voornemen om dwingende controle strafbaar te stellen toe. Strafbaarstelling kan een belangrijke bijdrage leveren aan de normstelling rond deze vorm van geweld en aan het beter beschermen van slachtoffers. Met een dergelijke strafbaarstelling voldoet Nederland tevens aan de verplichting volgend uit artikel 33 van het Verdrag van Istanbul, waartoe de VVR eerder heeft opgeroepen. De VVR heeft met instemming vastgesteld dat het huidige wetsvoorstel de valkuilen die de eerdere initiatiefnota *Aanpak van psychisch geweld en oriëntatie op een strafrechtelijke bepaling tegen psychisch geweld* bevatte, vermijdt.

De memorie van toelichting (hierna: MvT) bij het wetsvoorstel is uitvoerig en diepgaand en er kan veel over gezegd worden. In deze inbreng beperkt de VVR zich tot twee punten die zij in dit stadium het meest prangend vindt, namelijk 1) de keuze om het oogmerk 'macht' op te nemen in de delictsomschrijving van het nieuwe artikel 285aa Sr en 2) de noodzaak om beleid te voeren dat het herkennen én bestrijden van deze en andere vormen van huiselijk geweld bevordert. Anders is het risico levensgroot dat deze strafbaarstelling niet meer is dan symboolwetgeving.

2. Delictsomschrijving

De MvT maakt duidelijk dat alleen gedragingen met een *machtsoogmerk* onder de reikwijdte van het nieuwe artikel 285aa Sr zullen vallen. Niet alleen de gedragingen, maar ook het oogmerk zal bewezen moeten worden om tot een veroordeling te komen, zo blijkt uit paragraaf 4.2 van de MvT, waarin wordt opgemerkt dat dit laatste niet vereist om tot een veroordeling van psychische mishandeling (opzet op het benadelen van de gezondheid volstaat). De VVR is bezorgd dat het opnemen van het machtsoogmerk in de delictsomschrijving tot grote bewijsproblemen zal leiden. Een verdachte van dwingende controle zal naar verwachting ontkennen het oogmerk te hebben gehad macht over zijn slachtoffer uit te oefenen. In de praktijk horen we plegers regelmatig verklaren dat het slachtoffer het dwingend-controlerende gedrag zelf gewild heeft en de pleger alleen maar aan die wens tegemoet is gekomen in de dynamiek van de relatie, of dat het gedrag

voortkwam uit liefde en/of bezorgdheid van de pleger jegens het slachtoffer. Bewijzen dat de verdachte in weerwil van dergelijke verklaringen het oogmerk op machtsuitoefening had, zal complex zijn.

Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat de machtsuitoefening in veel gevallen het *effect* is van het patroon van dwingend, controlerend, misleidend en vreesaanjagend gedrag. Dit wordt adequaat beschreven in de MvT zelf (paragraaf 3.3.3), onder verwijzing naar het werk van o.a. Stark. De intentie van de pleger is dan al niet meer relevant. Hamburger en Larsen (2015) zeggen hierover:

It will also be important to distinguish control as a motivation from control as a functional outcome. The construct of control as a motivation implies that the person experiences some type of internal state (conscious or unconscious) that he or she strives to satisfy (i.e., they hit their partner in order to satisfy a need to control them. In contrast, control can also be conceptualized as a functional outcome. That is, a person may hit his or her partner and then the partner does something the assailant desires (e.g., they acquiesce). Thus, the hitting behavior is reinforced, but the victim's acquiescent behavior is also reinforced by removal of hitting. Hence, the behavior of both the perpetrator and the victim is "controlled" by the contingency. The latter is not a mental or internal process, but a product of the contingencies that have been set up.[1]

Machtsuitoefening als een 'functional outcome' van het patroon van gedragingen dreigt door het opnemen van het machtsoogmerk buiten de huidige delictsomschrijving te vallen. De VVR vindt dat dat voorkomen moet worden.

Daarbij komt nog dat uit de wetenschappelijke literatuur over dwingende controle naar voren komt dat de opzettelijkheid van dwingend-controlerend gedrag veel verschillende vormen aan kan nemen. De pleger weet zelf soms niet altijd waarom hij handelt zoals hij handelt. Hamberger e.a. zeggen hierover:

The inclusion of intentionality in the definition of coercive control raises specific conceptual and methodological challenges. Intention may reflect calculating, cognitive processes, such as might be observed in antisocial personality, or it may reflect reactive, affective processes triggered by fear of abandonment or attachment insecurity, as might be seen in someone with borderline personality. A perpetrator may have a goal or intention of obtaining compliance but not have insight into the internal motivation for such a goal. Thus, whereas intention and motivation are often used somewhat interchangeably, it may be important to distinguish these when developing an assessment of coercive control. Why one wants to control another is a separate question from what one does to obtain that control. (..) We suggest that the perpetrator's intrapsychic motivation is a related but separate question from that of whether coercive control is present in a relationship and should be assessed separately.[2]

[1] L.K. Hamberger, S.E. Larsen, Men's and Women's Experience of Intimate Partner Violence: A Review of Ten Years of Comparative Studies in Clinical Samples; Part I. In: *Journal of Family Violence* 30, 699–717 (2015). https://doi.org/10.1007/s10896-015-9732-8.

[2] L. K. Hamberger, S.E. Larsen, A. Lehrner, Coercive control in intimate partner violence. In: *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 37, 2017, pp. 1-11, https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.08.003.

Dwingende controle als geweldspatroon is vast te stellen op basis van de gedragingen van de pleger en het effect op het slachtoffer. Wat precies de pleger gemotiveerd heeft tot die gedragingen kan voor een goed begrip van de zaak relevant zijn, maar is niet noodzakelijk om die gedragingen te kwalificeren als dwingende controle. Dat als een extra element in de delictsomschrijving opnemen, maakt het vervolgen van dit gedrag onnodig moeilijk.

De VVR is van mening dat het beter is om de strafbaarstelling te oriënteren vanuit de effecten van het gedrag op het slachtoffer, dan vanuit de intentie/het oogmerk van de dader. De strafbaarstelling in Schotland bijvoorbeeld is vanuit dat perspectief geformuleerd: de dader moet (voorwaardelijk) opzet hebben op het toebrengen van fysieke of psychische schade door zijn gedrag. Dat garandeert dat onderscheid wordt gemaakt tussen opzettelijk schadelijk dwingend-controlerend gedrag en dwingend-controlerend gedrag zonder die intentie (zoals bijvoorbeeld in kader van het uitoefenen van het ouderlijk gezag), terwijl de bewijsdrempel aanzienlijk lager is dan wanneer naast de gedragingen ook het oogmerk van de dader moet worden bewezen.

De VVR doet een dringend beroep op de regering om het oogmerk machtsuitoefening uit de delictsomschrijving te schrappen. In de huidige formulering heeft de strafbaarstelling niet het bereik dat de opstellers, gelet op hun toelichting in de MvT, beogen. Als de regering toch kiest voor handhaving van het oogmerk machtsuitoefening, dan is het van belang dat de MvT ingaat op de zorgen over de bewijsbaarheid van dit oogmerk en voldoende richting geeft aan de rechtspraktijk, teneinde te voorkomen dat het artikel een dode letter wordt.

3. Noodzaak van ‘flankerend beleid’

In hoofdstuk 10 van de MvT wordt ingegaan op de beleidsmaatregelen die noodzakelijk zijn naast de verruiming van de strafbaarstelling. Hoewel de VVR de voornemens die in dat hoofdstuk zijn verwoord steunt, is de VVR van mening dat er veel meer gedaan moet worden voor een adequate bestrijding van dwingende controle en andere vormen van intiem partnergeweld. Zo vindt de VVR het opvallend dat de MvT niets concreets zegt over maatregelen die zullen worden genomen om de politie zo snel mogelijk voor te bereiden op de implementatie van deze strafbaarstellingen. De VVR is van mening dat bij de strafbaarstelling van psychisch geweld ook hoort dat politiemensen worden geschoold in het herkennen van en adequaat reageren op deze vorm van geweld. Wat daarover in de MvT staat, vindt de VVR zeer vaag. De VVR mist in dit verband ook aandacht voor de capaciteit van de politie en het OM om nieuwe, complexe dossiers over dwingende controle op te pakken. Worden daar middelen voor vrijgemaakt? De tien miljoen euro die is toegezegd in het kader van het plan van aanpak ‘Stop femicide’ zal niet voldoende zijn om de justitiële keten afdoende toe te rusten op deze nieuwe strafbaarstelling.

De VVR vindt het ook belangrijk dat de nieuwe strafbaarstelling gepaard gaat met een (hernieuwde) poging om de cultuur en praktijk van straffeloosheid rond partnergeweld te doorbreken. Slachtoffers van fysiek huiselijk geweld ondervinden nog regelmatig grote weerstand als zij proberen aangifte te doen. Te verwachten valt dat dat voor slachtoffers van

dwingende controle helaas ook zal gelden. Dat patroon moet worden doorbroken: slachtoffers moeten ondersteund worden om aangifte te doen, in plaats van ontmoedigd. Het routinematig seponeren van bewijsbare huiselijk geweld-zaken vanwege o.a. de vermeende effecten op het gezin[3] is in strijd met de jurisprudentie van het EHRM en moet stoppen. Daarvoor is een actieve inzet van de overheid noodzakelijk. De VVR roept de regering om op om deze nieuwe wettelijke maatregelen een impuls te laten zijn voor een consequentere strafrechtelijke aanpak van partnergeweld. De VVR is van mening dat de strafbaarstelling, hoe wenselijk ook, anders in de praktijk niet het verschil maakt dat de opstellers van de wet beogen.

[3] J. van de Beld, B. Heilbron en B. Uilen, 'Zij een noodknop, hij een sepot. Het (niet) vervolgen van huiselijk geweld', *De Groene Amsterdammer* 2025/47, 19 november 2025.